

رشد آموزش زیست‌شناسی، میعادگاه دبیران زیست‌شناسی

پای صحبت با اباذر اسماعیلی،
معلم و سرگروه زیست‌شناسی قم

همیشه چاپ یک مقاله، انرژی بسیار خوبی
برای نگارش مقالات بعدی به من داده است

ناحیه و استان انجام وظیفه کرده است. در طی این سال‌ها ضمن آموزش زیست‌شناسی سعی کرده است به پژوهش، نگارش کتاب، مقاله و نیز به کارهای علمی مانند ابداع و اختراع نیز بپردازد.

کتاب تألیفی:

مشارکت در تألیف کتابی با عنوان مقدمه‌ای بر روش تحقیق علوم پایه تجربی و نیز چند کتاب کمک درسی

مقالات:

۱. اثر کلرید آلومینیوم بر جنین‌زایی موش سوری، اولین

اباذر اسماعیلی در یک نگاه

اباذر اسماعیلی متولد سال ۱۳۵۱ در شهر مقدس قم است، در خانواده‌ای دوستدار علم و تحصیل به دنیا آمد و در همین شهر تحصیلات ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان را گذراند و در همه این دوره‌ها هم مورد تشویق بود. از همان ابتدا به زیست‌شناسی علاقه‌ای خاص داشت، همچنین تدریس جذاب برخی از معلمان و دبیران توانمند نیز به گرایش بیشتر او به زیست‌شناسی افزود. در سال ۱۳۷۰ با اخذ مدرک دیپلم علوم تجربی در کنکور سراسری شرکت کرد و در همان سال در رشته دبیری زیست‌شناسی در دانشگاه تربیت معلم تهران (دانشگاه خوارزمی)، پردیس حصارک کرج پذیرفته شد. خوشبختانه در این دانشگاه از کلاس درس اساتید بسیار ارزشمندی بهره‌مند شد و استفاده وافر برد. در سال ۱۳۷۴ در رشته دبیری زیست‌شناسی فارغ‌التحصیل شد و در همان سال در کنکور کارشناسی ارشد شرکت کرد و در همان دانشگاه تربیت معلم در رشته زیست‌شناسی جانوری پذیرفته شد، گرایش تکوینی را برگزید و پایان‌نامه‌ای در این زمینه با راهنمایی استاد دکتر کاظم پریور و با مشاوره استاد دکتر شهریانو عریان به انجام رساند و در سال ۱۳۷۶ از آن دفاع کرد و موفق به اخذ مدرک کارشناسی ارشد شد. از همان سال با توجه به تعهد دبیری، در آموزش و پرورش به عنوان دبیر زیست‌شناسی مشغول به کار شد. دو سال اول خدمت را در استان بوشهر گذراند و از آن زمان تاکنون در شهر قم مشغول به خدمت است. البته از همان چند سال اول به عنوان مدرس دروس جانوری رشته زیست‌شناسی با دانشگاه پیام نور نیز همکاری کرده و به علاوه با مراکز تربیت معلم (دانشگاه فرهنگیان) قم نیز همکاری مداوم داشته است. در چند دوره تخصصی به عنوان مدرس ضمن خدمت شرکت کرده و نیز حدود ۱۰ سال سرگروه آموزشی زیست‌شناسی استان و چند سال هم عضو شورای تحقیقات

سال‌هاست که جناب عالی در نهایت سخاوت‌مندی نوشته‌های تألیفی یا ترجمه‌ای خود را برای مجلهٔ رشد آموزش زیست‌شناسی می‌فرستید و بدین وسیله سعی می‌کنید تلاش‌های خود را که در مسیر ترویج علم روی می‌دهند، با همکاران‌تان به اشتراک بگذارید. بسیاری از نوشته‌های شما در مجله چاپ شده است. انتشار این آثار چه تأثیری روی خود شما و روی دانش‌آموزان‌تان داشته است؟

از لطف شما سپاسگزارم. در آموزه‌های دینی خود داریم که «زکات علم نشر آن است» و بنده نیز در حد توانم هر چند ناچیز، سعی در انجام وظیفه داشته‌ام. چاپ مقالات علمی به‌ویژه در مجلهٔ وزین رشد آموزش زیست‌شناسی سبب خوشحالی و نشاط است. واقعیت این است که هرگاه مقاله‌ای از طرف اینجانب منتشر شده، حس کرده‌ام که با کاروان علم همراهم و در حال حرکت در مسیر دانش‌اندوزی هستم، به بیانی دیگر، نوعی حس جاری شدن با جریان علم را دارم. همیشه چاپ یک مقاله، انرژی بسیار خوبی برای نگارش مقالات بعدی به من داده است. همچنین به نظرم می‌رسد که با چاپ تألیفات، نتیجه کارهایم، شکلی ماندگارتر به خود می‌گیرد. البته، بدیهی است که وقتی سعی دارم مقاله‌ای علمی آماده کنم، بیشتر و دقیق‌تر مطالعه می‌کنم و امیدوارم که این امر برایم به یک عادت همیشگی تبدیل شود و مقدار و دقت مطالعه‌ام را افزایش دهد.

در مورد دانش‌آموزان و حتی دانشجویانم، باید بگویم که وقتی آن‌ها هم از انتشار مقالاتم مطلع می‌شوند، نسبت به آن‌ها توجه نشان می‌دهند و تعدادی از آن‌ها بسیار با علاقه موضوع را پی‌گیری می‌کنند، به‌ویژه اگر مقاله دربارهٔ موضوعی باشد که مرتبط با کتب درسی آن‌ها و یا از موضوعات روز باشد. در کل، حس می‌کنم که آن‌ها هم به تدریج علاقمند می‌شوند تا به عرصهٔ فعالیت‌های علمی و پژوهشی وارد شوند.

آیا بازخوردهایی پس از انتشار این مقالات و تجربه‌ها داشته‌اید، مثلاً آیا تاکنون به خاطر نشر این تجربه‌ها از شما قدرشناسی شده است؟

مسئولان محترم در صورت اطلاع از فعالیت‌های علمی‌ام برخورد خوبی داشته‌اند و قدردانی کرده‌اند. می‌دانیم که در آموزش و پرورش باید از طریق فرم‌های رایج امتیاز کسب کرد تا وارد سلسله مراحل تشویق و تقدیر شد. البته تاکنون چند بار در فرم‌های مذکور نیز که بخش قابل توجهی از موارد سنجش آن‌ها مربوط به تألیفات است، رتبهٔ برتر را کسب کرده‌ام و به عنوان پژوهشگر برتر دستگامی و معلم نمونه انتخاب شده و مورد تقدیر هم قرار گرفته‌ام. ضمناً از ادارات آموزش و پرورش با توجه به مشکلات عدیدهٔ مالی، چندان نمی‌توان انتظار تشویق مالی داشت. همچنین گذشته از موضوع شخصی و در یک نگاه کلی، روشن است که تاکنون عملکرد آموزش و پرورش در این زمینه، حتی در مورد تشویق معنوی نیز چندان انگیزه بخش و راضی‌کننده نبوده است.

عکس‌العمل همکاران و دانش‌آموزان‌تان در مورد انتشار این تجربه‌ها چگونه بوده است؟
از آنجا که خوشبختانه همکارانی بسیار بزرگوار و گرانقدر دارم،

- کنگره جانورشناسی ایران در شهریور ۱۳۷۶
۲. ناهنجاری‌های مادرزادی را به علم نسبت دهیم یا افسون؟ مجله اطلاعات علمی، آذر ماه ۱۳۷۹
 ۳. نظریه گایا، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۷۸
 ۴. تأثیر شیر و کفیر بر کاهش افسردگی (استاد راهنما)، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۷۸
 ۵. منقار سپهرهای جزایر گالاپاگوس، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۸۴
 ۶. بیونیک، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۸۶
 ۷. درون همزیستی و انواع آن، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۸۸
 ۸. رسم و تفسیر نمودار، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۹۰
 ۹. تنوع گونه‌های گیاهی، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۹۳
 ۱۰. کاربردهای شگفت‌چاپگر سه بعدی در علوم زیستی، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۹۵
 ۱۲. کنکور زیست‌شناسی آنچه هست، آنچه باید باشد، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۹۶
 ۱۳. میکروبیوم انسان، مجله رشد آموزش زیست‌شناسی شماره ۹۹

افتخارات:

دبیر نمونهٔ ناحیه و دبیر نمونهٔ استان
ثابت اختراع زیستی:
وسیلهٔ کمک آموزشی درچه‌های سیاهرگی
وسیلهٔ کمک آموزشی درچه‌های سینی

یادتان هست دقیقاً کجا و چگونه با مجلهٔ رشد آموزش زیست‌شناسی آشنا شدید؟

در ابتدا، ورود مجلهٔ ارزشمند رشد آموزش زیست‌شناسی را به سی‌امین سال انتشار خود، هم زمان با نشر یکصدمین شمارهٔ آن را به همهٔ همکاران گرامی و نیز همهٔ استادان و بزرگان بنیان‌گذار این مجله تبریک عرض می‌کنم و آرزوی شادکامی و سلامتی برای همه دارم.

اولین بار که مجلهٔ رشد آموزش زیست‌شناسی را دیدم، دانشجوی سال اول رشتهٔ زیست‌شناسی بودم، از همان ابتدا به این مجله علاقمند شدم زیرا به عنوان دانشجوی دبیری برایم بسیار جالب بود که دبیران زیست‌شناسی کشور مجله‌ای تخصصی دارند که مطالب و مقالات آموزشی ویژهٔ آن‌ها را تهیه و منتشر می‌کند. گرچه سال‌های زیادی از آن زمان می‌گذرد، ولی هنوز هم همان احساس را نسبت به مجله دارم و می‌دانم که مجلهٔ رشد آموزش زیست‌شناسی با مسیر تحولی که در این سال‌ها طی کرده است، دوستداران پرشماری از جامعهٔ زیست‌شناسی کشور، شامل دبیران، استادان، دانشجویان و حتی دانش‌آموزان دارد. این مجله سال‌هاست که میعادگاه علمی دبیران زیست‌شناسی است و حتی امروزه نیز با وجود گسترش بسیار زیاد فضاهای مجازی بازمه جایگاه منحصر به فرد و ویژهٔ خود را دارد.

یکی از دانشجویان که در
پایان نامه خود از مطالب
منتشر شده‌ام استفاده
برده بود، برایم بسیار باعث
دلگرمی و امیدواری شد

آموزشی بپردازند، چه توصیه‌هایی برای آنان دارید؟

به نظر من اگر همکاری بخواهد وارد این عرصه از فعالیت‌های علمی آموزشی شود، باید مطالب علمی مربوط به علوم زیستی و روش آموزش آن راه، به‌ویژه مطالب جدید در این زمینه راه، به طور مداوم از طریق کتب، مجلات، اخبار و سایت‌های اینترنتی مطالعه و دنبال کند. البته، بهتر است که همکاران گرمی در تهیه و ارسال مطالب، ابتدا رویکرد تخصصی مجلات مختلف از جمله مجله رشد آموزش زیست‌شناسی را در نظر بگیرند و سپس اقدام به تهیه و ارسال مقاله بکنند. همچنان که در خود مجله رشد آموزش زیست‌شناسی نیز بارها بیان فرموده‌اید و حتی آموزش هم داده‌اید. برای نوشتن مقالات علمی باید به دستورالعمل مربوطه توجه داشت و با دقت به آن عمل کرد. در ضمن، تقویت پایه زبان انگلیسی نیز در ترجمه و تهیه مطالب و موضوعات تخصصی و جالب، بسیار مؤثر است. گذشته از همه این موارد، همچنان که از بزرگان و استادان خود آموخته‌ایم، پشتکار و ممارست در این میان حرف اول را می‌زند، زیرا داشتن دانش به تنهایی کافی نیست، بلکه کسب مهارت نیز برای به انجام رسانیدن این تجربیات علمی و آموزشی و نشر آن‌ها ضروری است و همه می‌دانیم که راه کسب مهارت، تمرین است.

ممکن است به طور خلاصه بیان کنید که چه فعالیت‌های علمی تألیفی یا غیرتألیفی در زمینه زیست‌شناسی داشته‌اید؟

از جمله فعالیت‌های علمی تألیفی بنده، کتابی است که تحت عنوان مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم پایه تجربی با همکاری

عموماً پس از اطلاع از انتشار این فعالیت‌ها و تجربیات علمی، بسیار برخورد خوشایندی داشته‌اند و برخی ضمن تشویق، جویای رهنمودهایی برای ورود به این عرصه بوده‌اند که بنده نیز در حد بضاعت خود توضیحاتی ارائه کرده‌ام. در یک مورد خاص هم، یکی از همکاران پیش‌کسوت و بزرگوار نسبت به نوشته‌هایم اظهار لطف نمودند، که برایم بسیار ارزشمند بود و نیز یکی از دانشجویان که در پایان نامه خود از مطالب منتشر شده‌ام استفاده کرده بود، برایم بسیار باعث دلگرمی و امیدواری شد. همچنین به‌ویژه عده‌ای از دانش‌آموزانم هم از مقالات مرتبط با کتب درسی استقبال خوبی داشته و سعی کرده‌اند از مطالب آموزشی موجود در آن‌ها استفاده کنند.

همه نوشته‌هایی که در مجله منتشر می‌شوند، پیش از چاپ ویرایش می‌شوند. شما فرایند ویرایش نوشته‌های خودتان را چگونه می‌بینید؟ آیا مصداق‌هایی مثبت یا منفی در این باره دارید؟

ویرایش مقالاتی که بنده برای مجله ارسال کرده‌ام، خوب بوده و در یکی از موارد اخیر، حتی عالی بود؛ گرچه در نگاه اول برایم خوشایند نبود، ولی بعد از دقت بیشتر دریافتم این نوع ویرایش کاملاً مثبت و مناسب بوده است؛ زیرا مفهوم مد نظر با ادبیاتی وزین‌تر و رساتر منتقل شده که برایم کاملاً آموزنده بوده است. از این رو، به ویژه در این مورد خاص نهایت امتنان را از بابت ویرایش علمی و مقبول صورت گرفته در مقاله‌ام دارم.

اگر همکاران شما بخواهند مانند شما به فعالیت علمی

حفظ و حراست از طبیعت و محیط زیست از اهم موضوعات روز و یکی از اصلی ترین رسالت‌های جامعه زیست‌شناسی کشور است

به نظرم راه حل در مورد کمبود منابع علمی و امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی این باشد که اولاً وضعیت را به خوبی برای مسئولان مربوطه تشریح، دلایل ضرورت تأمین این امکانات را ارائه، سپس از امکانات موجود استفاده بهینه و کمبودها را نیز به هر صورت از امکانات دانشگاه‌های در دسترس خود تأمین کنیم. همچنین در مورد کمبود وقت برای پرداختن به کارهای پژوهشی نیز، چاره‌ای جز مدیریت زمان خود نداریم.

چه پیشنهادهایی برای تعالی و ارتقای مجله دارید؟

به نظر بنده، واقعا مجله در این سال‌ها سیر تحولی و تکاملی خوبی را طی کرده است، مثلاً بخش‌ها و موضوعات متنوعی در آن لحاظ شده است، به موضوعات و مباحث در سطح دانشگاهی و متوسطه به تناسب پرداخته می‌شود، به یافته‌های جدید علمی و روش‌های تدریس نوین نیز توجه می‌شود، سهمی برای ارائه پژوهش‌های دبیران و همچنین دانش آموزان در نظر گرفته شده است، ارتباط مستقیم بین سردبیر محترم و دبیران از طریق ایمیل و وبلاگ مجله برقرار است، مجله با کیفیت چاپ رنگی بهتری عرضه می‌شود و از طریق اینترنت قابل دانلود و استفاده برای همگان است و نیز تحولات بسیار مثبت دیگر، ولی با اجازه جنابعالی و کمال احترام موارد پیشنهادی دیگری را هم ذکر می‌کنم. مورد اول اینکه همان طور که مستحضرید نظر بسیاری از همکاران این است که انتشار این مجله به شکل فصل‌نامه کفاف انتظارات تعداد زیاد افراد ارسال‌کننده مقالات و خوانندگان مجله را نمی‌دهد، لذا اگر فکری در این زمینه شود، بسیار خوب خواهد بود. مورد دوم اینکه امید است با پی‌گیری‌های لازم سطح رسمی رتبه‌بندی علمی مجله از سطح علمی - تخصصی بالاتر رود، چون این مجله شایستگی لازم را دارد. مورد سوم اینکه در مواردی هر چند بسیار کم، کیفیت شماره‌ای از مجله هم‌سطح بقیه شماره‌ها به نظر نمی‌رسد که البته این امر شاید بیشتر مربوط به همکاران باشد که در سطح مناسب مقالات را تهیه و ارسال نمی‌کنند. مورد آخر هم اینکه همانطور که به‌ویژه در شماره‌های اخیر مجله منعکس شده، حفظ و حراست از طبیعت و محیط زیست از اهم موضوعات روز و یکی از اصلی ترین رسالت‌های جامعه زیست‌شناسی کشور است و مهم‌ترین مسئله هم در این زمینه، آموزش تأثیرگذار به دانش آموزان در جهت لزوم حفاظت از منابع خدادادی است. لذا خط دادن به همکاران در جهت تهیه مطالب و مقالاتی در زمینه آموزش عملی و روش تدریس مؤثر و ایجاد نگرش در دانش آموزان نسبت به محیط زیست، نیاز روز کتب درسی و سیستم آموزشی ماست. واقعیت این است که وضعیت فعلی آموزش ما در این زمینه مطلوب نیست، مثلاً من هر چند به عنوان یک معلم می‌توانم به دانش آموزانم فرمول‌های ریز و دقیق فتوسنتز را آموزش دهم، ولی چندان موفق نبوده‌ام که به آن‌ها بیاموزم بی‌دلیل حتی نباید برگری را از درختی چید!

آیا حرف دیگری برای گفتن دارید که در این گفت‌وگوی مختصر نیامده باشد؟

در نهایت، از زحمات جنابعالی و تمامی همکاران گرامی تان در این سال‌های طولانی، به جهت نشر موفق آمیز مجله رشد آموزش زیست‌شناسی، سپاسگزارم و ضمن تشکر از لطف شما، آرزوی توفیق روزافزون الهی برای شما و جامعه زیست‌شناسی کشور دارم.

آقای محمدتقی سعادت عباسی و با مقدمه ای از استاد دکتر کاظم پریور بوده است که در سال ۱۳۸۶ به چاپ رسانیده‌ایم. همچنین در تألیف چند کتاب کمک درسی زیست‌شناسی نیز مشارکت داشته‌ام. گذشته از آن، مقاله‌ای را هم از پایان‌نامه‌ام در اولین کنگره جانورشناسی ایران ارائه کرده‌ام و نیز مقالاتی را هم در مجلات اطلاعات علمی و مجله رشد آموزش زیست‌شناسی به چاپ رسانده‌ام.

همچنین، چند پروژه عملی مربوط به جشنواره خوارزمی دانش آموزان استان قم را نیز راهنمایی کرده‌ام که خلاصه مقاله یکی از آن‌ها هم در مجله رشد آموزش زیست‌شناسی، شماره بهار ۱۳۸۹ به چاپ رسیده است.

فعالیت‌های علمی غیرتألیفی بنده نیز شامل داشتن سابقه تدریس در دانشگاه پیام نور و فرهنگیان است. همچنین پژوهش‌هایی داشتم که منجر به تولید وسایل کمک آموزشی برای دریاچه‌های سیاهرگی (لانه کبوتری) و دریاچه‌های سینی قلب شده و ثبت اختراع رسمی آن‌ها هم در سال ۱۳۸۶ صورت گرفته و ضمناً گواهی و تأییدیه علمی آن‌ها هم از دانشگاه علوم پزشکی قم و گروه زیست‌شناسی دانشگاه خوارزمی تهران در همان سال اخذ شده است. وسایل کمک آموزشی مذکور فاقد هر گونه قسمت سخت است و از نظر ساختار و عمل بسیار شبیه دریاچه‌های سیاهرگی و دریاچه‌های سینی قلب است. این وسایل کمک آموزشی مستقیماً به فراگیران امکان تجربه چگونگی ساختار و عمل آن‌ها را می‌دهد، همچنین از دوره دبیرستان تا سطح آموزشی دانشگاه نیز این وسایل کمک آموزشی قابلیت کاربرد دارند، هر چند که این اختراعات مورد توجه و تشویق اهل فن قرار گرفته است، ولی متأسفانه تاکنون موفق به انعقاد قرارداد مناسب و تولید انبوه آن‌ها نشده‌ام، امیدوارم که چنین امکانی به زودی فراهم شود.

چه مشکلاتی در برابر کارهای علمی - آموزشی شما قرار دارند؟ چه راه حل‌هایی برای آن‌ها دارید؟

مهمترین مشکل این است که امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی زیست‌شناسی موجود در آموزش و پرورش توانایی کافی برای پشتیبانی طرح‌های پژوهشی مناسب را ندارد. شاید با اطمینان بتوان گفت که در آموزش و پرورش زمینه لازم برای راه‌اندازی پژوهش‌های جدی در علوم پایه از جمله زیست‌شناسی وجود ندارد و یا بسیار ضعیف بوده است و نیز دسترسی به آخرین چاپ‌های کتب زیست‌شناسی مرجع نیز یکی دیگر از مشکلات است و دیگر اینکه که به دلیل اشتغال زیاد، وقت برای پرداختن به مطالعه، پژوهش و تدوین مقالات علمی کم است.